

DONKERE METTEN

Schola Laudunensis

Oud-Katholieke Kerk Den Haag

17 maart 2013

OVER DE DONKERE METTEN

De liturgie van de katholieke kerk bestaat uit twee onderdelen, namelijk dat van de mis en dat van het getijdengebed (officie). Dat laatste is voor de tegenwoordige kerkganger veel minder bekend dan de mis; het wordt voornamelijk in kloosters beoefend, maar vroeger ook door kanunniken in zogenaamde kapittelkerken. Het officie is de heiliging van de dag door dagelijkse terugkerende gebedsmomenten, hetzij collectief (koorgebed), hetzij individueel (brevier). Het nachtofficie bestond oorspronkelijk uit drie onderdelen (*horae* ‘uren’) namelijk *lucenarium* (bij het onsteken van de lamp), *metten* (middernacht) en *lauden* (*laudes matutinae* ‘ochtendlof’). De metten bestaan uit een tot drie onderdelen, genaamd *nocturnes*.

Het reciteren van de psalmen is een belangrijk onderdeel van het officie. De psalmen waren zo over de verschillende getijden verdeeld dat in een week het hele psalterium (150 psalmen) aan bod kwam. In de Romeinse ‘*ordo psallendi*’ waren de psalmen 1 tot en met 108 gereserveerd voor het nachtofficie. Ook lezingen nemen een belangrijke plaats in in het koorgebed. De metten zijn het enige getijdegebed waarin ook niet-bijbelteksten gelezen worden, zoals teksten uit de kerkvaders.

De metten van de laatste drie dagen van de Goede Week (de week voor Pasen) hebben een bijzonder karakter en worden donkere metten (*tenebrae*) genoemd. Die dagen onmiddellijk vóór Pasen worden het laatste avondmaal, de kruisiging en de graflegging herdacht, en de liturgie is gekenmerkt door intense rouw. De metten openen niet, zoals normaal, met het voor deze dagen te feestelijk geachte *invitatorium* (*Venite, exsultemus Domino*, ‘kom laat ons juichen voor de heer’, psalm 94). Het *Domine, labia me aperies* (‘Heer open mijn lippen’, psalm 51) en de hymne waarmee we openen is een innovatie van zeer recente datum; het was eertijds gebruikelijk om meteen met de psalmodie van de eerste nocturne te beginnen.

Een bijzonder dramatisch element in de donkere metten is het bij ieder psalm doven van een van de kaarsen die in een speciale driehoekige kaarsenhouder geplaatst zijn, totdat uiteindelijk één kaars in het donker over blijft. Die middelste kaars representeert Christus, de dovende kaarsen zijn de een voor een wegvallende leerlingen. Vroeger bestond het gebruik om aan het slot van de metten de zangboeken met enig geruis te sluiten, om de chaos aan te duiden die in de natuur heerst bij de dood van Christus.

OVER DE MUZIEK

In de metten zoals Schola Laudunensis die vandaag ten gehore brengt, komen verschillende soorten Gregoriaans aan bod. Het eenvoudigste type zijn de verschillende *toni* waarop de lezingen en psalmen gereciteerd worden. De psalmen worden tweekorig uitgevoerd. Elke psalmvers bestaat uit twee halfversen die eindigen in korte melodische frasen. Het eerste halfvers wordt besloten door de *mediatio*, het tweede halfvers door de *terminatio*. Is het eerste halfvers bijzonder lang, dan wordt dit op zijn beurt door een *flexus* (buiging) gesplitst. Het Gregoriaans kent veel verschillende toni voor de psalmen, maar in de zes psalmen van het huidige programma zijn er slechts twee te horen. De keuze van de tonus wordt bepaald door de modaliteit van de korte melodieën waarmee elke psalm begint en afgesloten wordt, de *antifonen*. Onder modaliteit wordt de ‘organisatie’ van de tonen verstaan waarmee de melodie is opgebouwd. Klassieke westerse muziek is gebaseerd op de toonladders van majeur en mineur; het Gregoriaans daarentegen kent acht modi, op basis van vier verschillende ‘finales’ (d, e, f of g) en steeds twee wijzen waarop de tonen van het octaaf zich tot die noot verhouden. Bij de ‘plagale’ modi beweegt zich de melodie boven en onder de slotnoot; bij de ‘authentieke’ modi ligt de melodie in hoofdzaak boven de finalis. De eerste vier antifonen staan in de achtste modus, de laatste twee in de vierde. Bijgevolg zijn er slechts twee psalmtönen te horen.

Muzikaal veel complexer dan de antifonen zijn de zes responsoria, de ‘antwoordzangen’ die volgen

op de lezingen uit de Klaagliederen van Jeremia (eerste nocturne) en uit de fragmenten van Augustinus' commentaar op Psalm 63. Het Gregoriaans van de responsoria is 'melismatisch': op sommige lettergrepen staan hele reeksen noten. Elk responsorium bevat een 'versus' dat solistisch wordt uitgevoerd. Daarna wordt nog een deel van het responsorium herhaald. Oorspronkelijk moeten de verzen van de responsoria eenvoudige melodieën gehad hebben, vergelijkbaar met de psalmverzen. Dit is echter door een proces van verregaande versiering bijna geheel onhoorbaar geworden. Bij het tweede responsorium (*Velum templi*) is nog het meest van de oorspronkelijke situatie hoorbaar.

De hymne *pange lingua* is een hymne op Christus' kruis, een strofisch gedicht geschreven door Venantius Fortunatus (6de eeuw). Vandaag, in de tweede Donkere metten klinkt de eerste helft van dit lied, afgesloten door een doxologie, een strofe met een eerbewijs aan de Drieëenheid. De rest van de hymne is te horen aan het begin van de derde Donkere metten. Deze hymne is vooral bekend als lied bij de kruisverering in de dienst van Goede Vrijdag, waarbij de achtste strofe (*crux fidelis*) als refrein wordt gebruikt.

Het Gregoriaans is eenstemmige muziek, maar al in de vroege Middeleeuwen kwamen vormen van polyfonie in gebruik. De oudste en eenvoudigste vorm van polyfonie is 'organum' waarbij de melodie verrijkt wordt met een eentonige baslijn ('bourdon') en/of parallel bewegende stemmen, meestal een kwart, kwint of sext onder of boven de melodielijn. Het sombere programma van vandaag verdraagt niet veel uitbundige meerstemmigheid; daarom zijn alleen de Hebreeuwse letters die het begin der verzen van de lezingen uit Jeremia markeren en de steeds terugkerende uitroepen 'Jeruzalem bekeert U' in die stukken meerstemmig gezet. In latere tijden heeft het componeren van meerstemmige Donkere Metten een grote vlucht genomen. Uit de Renaissance stammen de *tenebrae* van Gesualdo, Victoria, Tallis en vele andere. Uit de Franse Barok zijn de *leçons de ténèbres* van Couperin en Charpentier bekend.

OVER DE TEKST EN VERTALINGEN

De teksten van de psalmen en de klaagliederen zijn oorspronkelijk in het Hebreeuws geschreven. De Nederlandse teksten volgen de Willibrordbijbel en zijn dus *geen* vertalingen van het Latijn. Dit verklaart de vele plaatsen waarop de teksten uit elkaar lopen. In Psalm 21:12 is sprake van *tauri pingues* 'vette stieren', maar staat er in het Nederlands 'stieren van Basan'. Het Hebreeuwse *'abîrē Bâsân*, is letterlijk 'dapperen/sterken van Basan', en deze dichtelijke omschrijving van de runderen uit de streek die nu de Golanhoogten heet, is in de verschillende vertalingen verschillend weergegeven. Het Latijn volgt hier de *tauroi piones* van de Septuagint.

De Klaagliederen zijn in de Hebreeuwse bijbel 'acrosticha' waarbij elke drieregelige strofe, of – in lectio 3 – iedere regel begint met de opeenvolgende letters van het alfabet. In de Latijnse Bijbel staan deze letters steeds voor de strofe of regel genoemd, en deze worden dan ook gezongen in de lamentaties. De teksten van de responsoria zijn op bijbelteksten gebaseerd, maar zijn geen letterlijke citaten. Ze zijn vertaald met de Willibrordvertaling in de hand.

De lezingen van de tweede nocturne komen uit de 'ennarationes in psalmos', het psalmcommentaar in preekvorm van Aurelius Augustinus (354-430). De kerkvaders betrekken de teksten van de psalmen vaak op Christus. Dit gebeurt natuurlijk al in de Bijbel zelf: in het passieverhaal van Mattheus (27:5) wordt het verdelen van Christus' kleding als de vervulling van vers 19 van psalm 21 gezien. Dat deze psalm vandaag ook wordt gezongen, en dat dit vers daarbij de tekst van de antifoon levert, is natuurlijk geen toeval. In de drie lezingen becommentarieert Augustinus Psalm 62 : 2-3 : 'U heeft me beschermd, God, van de vergadering der booswichten en van de menigte van zondaars. Ze slijpen hun tong als een zwaard.' Voor Augustinus spreekt hier Christus over de Joden die hem aan Pilatus hebben uitgeleverd. De felle woorden die hij daarbij gebruikt zijn niet ongebruikelijk in de oude kerk, maar zijn voor ons 21ste eeuwers ongemakkelijk.

OVER SCHOLA LAUDUNENSIS

In Leiden is in 2006 de Schola Laudunensis opgericht met als doel om Gregoriaans en middeleeuwse polyfonie zo authentiek mogelijk uit te voeren. Die authenticiteit zoekt het koor zowel door terug te grijpen op middeleeuwse handschriften, als door uitvoering van de muziek in de liturgische context, in missen en vesperdiensten. Het koor zingt bij voorkeur Gregoriaans in het 'dialect' van Lotharingen, waarvan het centrum de oude bisschopsstad Laon was. 'Laudunensis' betekent 'van Laon' en refereert aan het beroemde handschrift Laon Bibliothèque municipale 239, een 10de eeuwse Graduale dat de belangrijkste bron is voor dit Gregoriaans.

De muzikale leiding berust bij Margot Kalse. Kalse studeerde zang aan het Koninklijk Conservatorium bij Meinard Kraak en Rita Dams en specialiseerde zich aan het Fontys Conservatorium in Tilburg in vroege vocale muziek. Zij is artistiek leider van het ensemble Trigon dat een CD maakte met 13de eeuwse Gregoriaans en polyfonie onder de titel Music for Candlemas.

OPENINGSVERS

Domine, labia mea aperies.
Et os meum annuntiabit laudem tuam.
Deus, in adiutorium meum intende.
Domine, ad adiuvandum me festina.
Laus tibi Domine, Rex æternæ gloriæ.

HYMNE

Pange, lingua, gloriosum
proelium certaminis
et super crucis trophæo
dic triumphum nobilem,
qualiter redemptor orbis
immolatus vicerit.

De parentis protoplasti
fraude factor condolens,
quando pomi noxialis
morte morsu corrui,
ipse lignum tunc notavit,
damna ligni ut solveret.

Hoc opus nostræ salutis
ordo depoposcerat,
multiformis perditoris
arte ut artem falleret
et medelam ferret inde,
hostis unde læserat.

Quando venit ergo sacri
plenitudo temporis,
missus est ab arce patris
natus orbis conditor
atque ventre virginali
carne factus prodiit.

Æqua Patri Filioque,
inclito Paraclito,
Sempiterna sit beatæ
Trinitati gloriæ;
Cuius alma nos redemit
atque servat gratia. Amen

Heer, open mijn lippen
en mijn mond zal uw lof verkondigen.
God, kom mij te hulp.
Heer, haast U mij te helpen.
U Heer, zij lof, Koning der eeuwige roem.

Zing, mijn tong, bezing het teken
van de zege in de strijd.
't Vaandel dat de Heer zal steken,
Is het Kruis waaraan hij lijdt.
Hij die 't daglicht aan doet breken
Heeft ten offer zich gewijd.

Ziende hoe het menselijk leven,
dat Hij schoon geschapen had,
aan de dood was prijsgeschreven
om de vrucht die Adam at,
heeft God weer een boom verheven,
gaf zijn allerliefste schat.

Om het heil ons te bereiden
heeft Hij 't heilig recht voldaan,
heeft hem die ons kwam misleiden
met zijn list beschaamd doen staan,
bood ons om ons te bevrijden
deze vrucht der liefde aan.

Toen de volheid van de tijden
was gekomen, koos de Zoon,
Heer des hemels, onze zijde,
daalde neder van de troon,
God en Zoon des mensen beide,
voor een maagd het moederloon.

Aan de Vader hoog verheven,
aan de Zoon die voor ons lijdt,
aan de Troostervan ons leven,
zalige Drievuldigheid,
zij de eer en kracht gegeven
nu en in de eeuwigheid. Amen.

In I nocturno

PSALM 2

Antifoon

Astiterunt reges terræ, et principes
convenerunt in unum adversus Dominum et
adversus Christum eius.

Quare fremuerunt gentes, et populi meditati
sunt inania?

Astiterunt reges terræ, et principes
convenerunt in unum adversus Dominum et
adversus Christum eius.

Dirumpamus vincula eorum: et proiciamus
a nobis iugum ipsorum.

Qui habitat in cælis, iridebit eos: et
Dominus subsannabit eos.

Tunc loquetur ad eos in ira sua, et in furore
suo conturbabit eos:

Ego autem constitutus sum Rex ab eo super
Sion montem sanctum eius, prædicans
præceptum eius.

Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego
hodie genui te.

Postula a me, et dabo tibi gentes
hereditatem tuam, et possessionem tuam
terminos terræ.

Reges eos in virga ferrea et tamquam vas
figuli confringes eos.

Et nunc, reges, intelligite; erudimini, qui
iudicatis terram.

Servite Domino in timore et exsultate ei
cum tremore.

Apprehendite disciplinam, nequando
irascatur Dominus, et pereatis de via iusta.

Cum exarserit in brevi ira eius, beati omnes,
qui confidunt in eo.

Ps. 2 : 2

Waarom stellen koningen van de aarde zich in
slagorde op, beramen vorsten een oorlogsplan
tegen de heer en tegen zijn gezalfde?

Waarom komen de volken in opstand en zinnen
de naties op zinloze plannen?

Waarom stellen koningen van de aarde zich in
slagorde op, beramen vorsten een oorlogsplan
tegen de heer en tegen zijn gezalfde?

Wij willen hun ketens verbreken en ons van hun
boeien bevrijden.

Die in de hemel woont licht, de Heer spot met
hen,

en in zijn woede spreekt Hij, zijn grimmigheid
benauwt hen:

Ikzelf heb mijn koning gezalfd, op mijn heilige
berg, op de Sion. Ik verkondig het besluit van de
heer;

Hij zei tegen mij: Jij bent mijn zoon, vandaag heb
Ik je verwekt.

Vraag, en Ik geef je volken in bezit, de uithoeken
van de aarde krijg je in eigendom.

Jij mag ze verpletteren met een ijzeren knots, ze
stukslaan als waren het aarden potten.

Nu dan, koningen, kom toch tot inzicht, jullie
vorsten van de aarde, laat je vermanen

Onderwerp je aan de Heer in diep ontzag, kus zijn
voeten met schrik en beven,

of Hij ontsteekt in woede en het is afgelopen met
jullie;

ja, zijn woede ontvlamt snel. Gelukkig allen die
hun toevlucht nemen tot Hem.

PSALM 21

Antifoon

Diviserunt sibi vestimenta mea, et super
vestem meam miserunt sortem.

Deus, Deus meus, respice in me: quare me
dereliquisti? Longe a salute mea verba
delictorum meorum.

Deus meus, clamabo per diem, et non
exaudies: et nocte, et non ad insipientiam
mihi. Tu autem in sancto habitas, laus

Ps. 21 : 19

Zij verdelen mijn kleren onder elkaar en dobbelen
om wat ik aan heb

Mijn God, mijn God, waarom hebt U mij in de
steek gelaten? Waarom houdt U zich ver van mijn
hulpgeroep, ver van mijn gejammer?

Ik roep overdag, mijn God, en U antwoordt niet,
en in de nacht, maar ik vind geen rust. U bent de
Heilige, hoog op uw troon, en Israël zingt uw lof:

Israel.
In te speraverunt patres nostri: speraverunt,
et liberasti eos.
Ad te clamaverunt, et salvi facti sunt: in te
speraverunt et non sunt confusi.
Ego autem sum vermis, et non homo:
opprobrium hominum, et abiectio plebis.
Omnes videntes me, deriserunt me: locuti
sunt labiis, et moverunt caput.
Speravit in Domino, eripiat eum: salvum
faciat eum, quoniam vult eum.
Quoniam tu es, qui extraxisti me de ventre:
spes mea ab uberibus matris meæ. In te
proiectus sum ex utero:
De ventre matris meæ Deus meus es tu, ne
discesseris a me:
Quoniam tribulatio proxima est: quoniam
non est qui adiuvet.
Circumdederunt me vituli multi, tauri
pingues obsederunt me.
Aperuerunt super me os suum sicut leo
rapiens et rugiens.
Sicut aqua effusus sum, et dispersa sunt
omnia ossa mea.
Factum est cor meum tamquam cera
liquecens in medio ventris mei.
Aruit tamquam testa virtus mea, et lingua
mea adhæsit faucibus meis, et in pulverem
mortis deduxisti me.
Quoniam circumdederunt me canes multi:
concilium malignantium obsedit me.
Foderunt manus meas et pedes meos:
dinumeraverunt omnia ossa mea.
Ipsi vero consideraverunt et inspexerunt me:
Diviserunt sibi vestimenta mea, et super
vestem meam miserunt sortem.
Tu autem, Domine, ne elongaveris;
auxilium tuum a me: ad defensionem meam
conspice.
Erue a framea, Deus, animam meam: et de
manu canis unicam meam:
Salva me ex ore leonis: et a cornibus
unicornium humilitatem meam.
Narrabo nomen tuum fratribus meis: in
medio ecclesiæ laudabo te.
Qui timetis Dominum, laudate eum:
universum semen Iacob, glorificate eum.
Timeat eum omne semen Israel: quoniam
non sprexit, neque despexit deprecationem
pauperis:
Nec avertit faciem suam a me: et cum
clamarem ad eum, exaudivit me.

Onze vaderen vertrouwden op U, vertrouwden op
U, en U hebt hen gered;
zij riepen U aan en werden bevrijd, hun
vertrouwen in U werd nooit beschaamd.
Maar ik ben een worm, ik tel niet mee, veracht bij
het volk, verguisd bij de mensen.
Iedereen die mij ziet lacht en spot met mij, gaat
grijnzen en schudt zijn hoofd:
‘Hij bouwt op de heer, die zal hem redden, die zal
hem bevrijden, Hij houdt toch van hem?’
U hebt mij uit de schoot gehaald, en veilig tegen
de borst van mijn moeder gevlijd. Ik ben,
nauwelijks geboren, U toevertrouwd.
Van de moederschoot af bent U toch mijn God?
Blijf niet ver van mij,
want ongeluk nadert, en er is geen mens die mij
helpt.
Hele kudde stieren staan om mij heen, die zware
beesten van Basan dringen op,
leeuwen sperren hun muil naar mij open met
doordringend, verscheurend gebrul.
Ik ben als water, als water dat vloeit, mijn
gebeente valt in duigen;
mijn hart is als was, het versmelt diep in mij.

Mijn kracht is als een potscherf verpulverd, mijn
tong kleeft aan mijn gehemelte vast. U hebt mij
neergelegd in het stof van de dood,
de honden staan al om mij heen, een meute
boosdoeners heeft mij omsingeld,
ze hebben mijn handen en voeten doorboord.
Mijn beenderen kan ik tellen, één voor één,
en zij maar kijken en zich om mij vermaken; zij
verdelen mijn kleren onder elkaar en dobbelen
om wat ik aan heb.
heer, houd u niet ver van mij; mijn kracht, haast u
en help mij.

Behoed mijn nek voor het zwaard, en mijn
lichaam voor grijpende honden;
ontruk mij aan de muil van de leeuw, aan de
hoorns van buffels. U antwoordt mij!
Ik zal uw naam verkondigen bij mijn broeders en
zusters, en U prijzen in de gemeenschap:
Wie de heer vreest, prijs Hem, alle nazaten van
Jakob, eer Hem.
Alle nazaten van Israël, vrees Hem, want Hij
kende geen afschuw en geen verachting voor het
ongeluk van de ongelukkige;
Hij heeft zijn gelaat niet afgewend, nee, Hij
luisterde toen om Hem werd geroepen.
U vormt in de gemeenschap de bron van mijn

Apud te laus mea in ecclesia magna: vota
mea reddam in conspectu timentium eum.

Edent pauperes et saturabuntur: et laudabunt
Dominum qui requirunt eum: vivent corda
eorum in sæculum sæculi.

Remiscentur et convertentur ad Dominum
universi fines terræ:

Et adorabunt in conspectu eius universæ
familiæ Gentium.

Quoniam Domini est regnum: et ipse
dominabitur Gentium.

Manducaverunt et adoraverunt omnes
pingues terræ: in conspectu eius cadent
omnes qui descendunt in terram.

Et anima mea illi vivet: et semen meum
serviet ipsi.

Annuntiabitur Domino generatio ventura: et
annuntiabunt cæli iustitiam eius populo qui
nascetur, quem fecit Dominus.

PSALM 26

Antifoon

Insurrexerunt in me testes iniqui, et mentita
est iniquitas sibi.

Dominus illuminatio mea et salus mea;
quem timebo? Dominus protector vitæ
meæ; a quo trepidabo?

Dum appropiant super me nocentes, ut
edant carnes meas; qui tribulant me et
inimici mei, ipsi infirmati sunt et
ceciderunt.

Si consistant adversum me castra, non
timebit cor meum; si exurgat adversum me
proelium, in hoc ego sperabo.

Unum petii a Domino, hoc requiram: ut
inhabitem in domo Domini omnibus diebus
vitæ meæ, ut videam voluptatem Domini et
visitem templum eius.

Quoniam abscondit me in tabernaculo suo,
in die malorum protexit me in abscondito
tabernaculo sui.

Circuivi, et immolavi in tabernaculo eius
hostias vociferationis: cantabo et psalmum
dicam Domino.

Exaudi, Domine, vocem meam, qua
clamavi; miserere mei et exaudi me.

Tibi dixi cor meum: exquisivit te facies

lied, te midden van de godvrezenden volbreng ik
mijn geloften.

Zo kunnen armen eten en hun honger stillen. Dat
zij die Hem zoeken, de heer loven, houd moed,
voor altijd!

Laat alle einden van de aarde het bedenken en
zich keren naar de heer,
en buigen voor uw aanschijn, alle stammen van
de volken,

want de heer is koning, Hij alleen, de heer is
heerser over alle volken.

Zelfs degenen die in de aarde slapen buigen voor
Hem, en degenen die in het stof neerliggen
knielen voor Hem.

En als iemand zelf niet meer leeft, dan zullen zijn
nazaten Hem dienen;

zij melden het weer aan de generatie na hen, en
berichten over zijn heilbrengend werk aan het
volk dat straks wordt geboren: De heer heeft het
volbracht.

Ps. 26 : 12

Valse getuigen staan tegen mij op en zieden van
woede en geweld.

De heer is mijn licht, mijn heil – voor wie zou
ik vrezen? De heer is mijn burcht, mijn behoud
– voor wie zou ik beven?

Toen bozen op mij af stormden om mij levend
te verslinden, struikelden en vielen zij zelf, die
vijanden en belagers.

Al slaat een leger het beleg rond mij, mijn hart
zal niet vrezen; al woedt een oorlog tegen mij,
ik behoud mijn vertrouwen.

Want ik heb één verzoek aan de heer, ik ken
slechts één verlangen: wonen in het huis van de
heer, al de dagen van mijn leven, om te genieten
van de pracht van de heer, met vreugde zijn
heiligdom in mij op te nemen.

Op de dag van de grote gevaren zal Hij mij
bergen onder zijn dak, mij diep in zijn tent
verbergen veilig op de rots laten staan.

Met kop en schouders steek ik uit boven al mijn
vijanden rondom mij. Ik zal offers brengen in de
tent van de heer, offers onder bazuingeschal. Ik
zal musiceren en zingen voor de heer.

Hoor, heer, hoe hard ik roep. Ontferm u en geef
mij antwoord.

Tot U zegt mijn hart: ‘Ik zocht uw gelaat.’ Uw

mea: faciem tuam, Domine, requiram.
Ne avertas faciem tuam a me: ne declines in ira a servo tuo. Adiutor meus es tu, ne me reicias neque derelinquas me, Deus salutis meæ.

Quoniam pater meus et mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me.

Ostende mihi, Domine, viam tuam et dirige me in semitam rectam propter inimicos meos.

Ne tradideris me in animam tribulantium me: quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, et mentita est iniquitas sibi. Credo videre bona Domini in terra viventium.

Exspecta Dominum, viriliter age: et confortetur cor tuum, et sustine Dominum.

LECTIO 1

De Lamentatione Ieremiæ Prophetæ.

HETH Cogitavit Dominus dissiplare murum filiæ Sion: tetendit funiculum suum, et non avertit manum suam a perditione: luxitque antemurale, et murus pariter dissipatus est.

TETH Defixæ sunt in terra portæ eius: perdidit, et contrivit vectes eius: regem eius et principes eius in Gentibus: non est lex, et prophetæ eius non invenerunt visionem a Domino.

IOD Sederunt in terra, conticuerunt senes filiæ Sion: consperserunt cinere capita sua, accincti sunt ciliciis, abiecerunt in terram capita sua virgines Ierusalem.

CAPH Defecerunt præ lacrimis oculi mei, conturbata sunt viscera mea: effusum est in terra iecur meum super contritione filiæ populi mei, cum deficeret parvulus et lactens in plateis oppidi.

Ierusalem, Ierusalem, convertere ad Dominum Deum tuum.

Responsorium

Omnes amici mei dereliquerunt me, et prævaluerunt insidiantes mihi: tradidit me quem diligebam: Et terribilibus oculis plaga crudeli percuteus, aceto potabant me. Inter iniquos proiecerunt me, et non pepercerunt animæ meæ.

gelaat blijf ik zoeken,
verberg uw gelaat niet voor mij. Wees niet woedend, wijs uw dienstknecht niet af. U bent mijn helper, verstoot mij niet; laat mij niet in de steek, God, mijn heil.

Als vader en moeder mij verlaten, haalt de heer mij in huis. heer, leer mij omgaan met U,

leid mij langs effen wegen, tegen mijn vijanden in. Heer, lever mij niet uit aan mijn wraakzuchtige vijanden.

Valse getuigen staan tegen mij op en zieden van woede en geweld. Wie zou ik zijn als ik er niet op had vertrouwd de goedheid van de heer te genieten in dit land van de levenden?

Wacht in vertrouwen op de heer met een dapper, standvastig gemoed; wacht in vertrouwen op de heer.

Klaagliederen, 2 : 8-11; Hosea 14 : 1

HETH De heer was vastbesloten de muren van Sion omver te halen: Hij spande het meetlint erover en verwoestte ten slotte alles; de muren stortten ineen, de wallen vielen om.

TETH De poorten zijn omgevallen, de grendels gebroken, rijksgroten en koning zijn verspreid zodat er geen leiding meer is. Ook krijgen de profeten van de heer geen openbaring meer.

IOD Zwijgend zitten de oudsten van Sion op de grond, in zakken gekleed en met as op het hoofd. Jeruzalems meisjes laten het hoofd hangen.

CAPH Mijn ogen zijn moe van geweest, mijn ingewanden branden, de moed is mij ontnomen: mijn volk is hard geslagen, kinderen en zuigelingen sterven op straat.

Jerusalem, Jerusalem, keert terug tot uw God de Heer

Job 19 : 14. 19 Ps. 68 : 22 Jes. 53 : 12

Mijn burens laten mij in de steek, mijn gasten zijn mij vergeten. Mijn vrienden verachten mij, die ik liefhad keren zich van mij af. Met vreselijke blik sloegen zij wrede wonden. Ze geven mij zure wijn voor de dorst. Hij liet zich tot de opstandelingen rekenen en gaf zijn leven om te sterven.

LECTIO 2

LAMED Matribus suis dixerunt: Ubi est triticum et vinum? cum deficerent quasi vulnerati in plateis civitatis: cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.

MEM Cui comparabo te? Vel cui assimilabo te, filia Ierusalem? cui exæquabo te, et consolabor te, virgo filia Sion? Magna est enim velut mare contritione tua: quis medebitur tui?

NUN Prophetæ tui viderunt tibi falsa et stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pænitentiam provocarent: viderunt autem tibi assumptiones falsas, et eiectiones.

SAMECH Plausurunt super te manibus omnes transeuntes per viam: sibi laverunt, et moverunt caput suum super filiam Ierusalem: Hæccine est urbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium universæ terræ? Ierusalem, Ierusalem, convertere ad Dominum Deum tuum.

Responsorium

Velum templi scissum est, et omnis terra tremuit: latro de cruce clamabat, dicens: Memento mei, Domine, dum veneris in regnum tuum. Petræ scissæ sunt, et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum, qui dormiant, surrexerunt.

LECTIO 3

ALEPH Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius. ALEPH Meminavit, et adduxit in tenebras et non in lucem.

ALEPH Tantum in me vertit, et convertit manum suam tota die.

BETH Vetustam fecit pellem meam, et carnem meam, contrivit ossa mea. BETH Ædificavit in gyro meo, et circumdedit me felle et labore. BETH In tenebris collocavit me, quasi mortuos sempiternos.

GHIMEL Circumædificavit adversum me, ut non egrediar: aggravit compedem meum.

GHIMEL Sed et, cum clamavero et rogavero,

Klaagliederen, 2 : 12-15 Hosea 14 : 1

LAMED Zij vroegen hun moeder nog: 'Waar is het brood en de wijn?' maar vochten gewond met de dood in de straten van de stad en stierven op de schoot van hun moeder.

MEM Wat kan ik nog zeggen, waarmee kan ik u vergelijken, Jeruzalem? Wat kan ik nog aanvoeren om u te troosten, Sion? Uw wonden zijn zo groot als de zee en er is niemand die u geneest.

NUN De visioenen van uw profeten zijn leugen en bedrog; ze roepen geen schuldbesef op en wenden de rampen niet af; waardeloos en misleidend zijn hun orakels.

SAMECH Alle voorbijgangers slaan de handen ineen; hoofdschuddend en verstomd over Jeruzalem zeggen ze:

'Was u die volmaakte schoonheid, die vreugde op aarde?'

Jerusalem, Jerusalem, keert terug tot uw God de Heer.

Matth. 27, 51, Luc. 23, 42, Matth.27, 51-52

Het voorhangsel in de tempel scheurde van boven tot beneden in tweeën en de aarde beefde. De misdadiger aan het kruis riep, zeggend: 'Heer, vergeet mij niet wanneer U in uw koninkrijk komt.' De rotsen spleten uit elkaar, de graven gingen open en de lichamen van veel heiligen die ontslapen waren, werden tot leven gewekt.

Klaagliederen, 3 : 1-9; Hosea 14: 1

ALEPH Hoe heb ik onder de slagen van zijn toorn geleden. ALEPH In de donkerste duisternis heeft Hij mij gedreven. ALEPH Hij keert zich tegen mij, elke dag weer.

BETH Mijn vlees en mijn huid teren weg, Hij heeft mijn beenderen gebroken. BETH Een muur van bitter lijden heeft Hij om mij heen gebouwd. BETH Hij liet mij in duisternis wonen, als dood voor altijd.

GHIMEL Hij sloot mij in, zwaargeboeid, en ik kon nergens meer heen. GHIMEL Hoe ik ook schreeuwde en riep, Hij hoorde mijn

exclusit orationem meam. GHIMEL
Conclusit vias meas lapidibus quadris,
semitas meas subvertit.
Ierusalem, Ierusalem, convertere ad
Dominum Deum tuum.

Responsorium

Vinea mea electa, ego te plantavi:
Quomodo conversa es in amaritudinem, ut
me crucifigeres et Barabbam dimitteres?
Sepivi te, et lapides elegi ex te, et ædificavi
turrim.

In II nocturno

PSALM 37

Antifoon

Vim faciebant qui quærebant animam
meam.

Domine, ne in furore tuo arguas me, neque
in ira tua corripas me.
Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi: et
confirmasti super me manum tuam.
Non est sanitas in carne mea a facie iræ
tuæ: non est pax ossibus meis a facie
peccatorum meorum.
Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt
caput meum: et sicut onus grave gravatæ
sunt super me.
Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ,
a facie insipientiæ meæ.
Miser factus sum, et curvatus sum usque in
finem: tota die contristatus ingrediebar.
Quoniam lumbi mei impleti sunt
illusionibus: et non est sanitas in carne mea.
Afflictus sum, et humiliatus sum nimis:
rugiebam a gemitu cordis mei.
Domine, ante te omne desiderium meum: et
gemitus meus a te non est absconditus.
Cor meum conturbatum est, dereliquit me
virtus mea: et lumen oculorum meorum, et
ipsum non est mecum.
Amici mei, et proximi mei adversum me
appropinquaverunt, et steterunt.
Et qui iuxta me erant, de longe steterunt: et
vim faciebant qui quærebant animam
meam.
Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt
vanitates: et dolos tota die meditabantur.

smeekbeden niet. GHIMEL Mijn weg heeft Hij
opengebrouwen, met stenen versperd.

Ierusalem, Ierusalem, keert terug tot uw God de
Heer.

Jer. 2 : 21 Jes. 5 : 2

Ik had u gepland als een edele wijnstok van de
fijnste soort. Hoe bent U in bitterheid verkeerd,
dat u mij kruisigt en Barabbas vrijlaat? Ik spitte
je om, verwijderde de stenen en bouwde een
wachttorens.

Ps. 37 : 13

Zij die zinnen op mijn ziel doen mij geweld aan.

Heer, straf mij niet, al bent U woedend; sla mij
niet, al bent U zo boos
dat uw pijlen mij overvallen, het gewicht van
uw hand mij neerdrukt.
Niets is meer heel aan mijn lichaam, zo
woedend bent U; niets is meer gaaf aan mijn
beenderen, zo zondig ben ik.
De zonden groeien mij boven het hoofd als een
last die ik niet meer kan torsen.

Mijn wonden etteren en stinken, zo dwaas ben
ik geweest.
Ik loop gekromd en diep gebogen, ik leef heel
de dag in rouw.
Mijn lendenen gloeien van koorts, niets is meer
heel aan mijn lichaam.
Ik ben uitgeput, totaal gebroken, ik kan wel
schreeuwen, zo bonst mijn hart.
Heer, U kent mijn zuchten, mijn kermen is U
toch bekend.
Mijn hartslag stopt, mijn kracht heeft mij
verlaten; zelfs het licht van mijn ogen raak ik
kwijt.
Vrienden en burens ontlopen mijn ellende; mijn
verwanten blijven op afstand.

Degenen die mijn dood zoeken spannen hun
strikken, eisen mijn val in dreigende taal,
strooien leugens rond, heel de dag.

Ego autem tamquam surdus non audiebam:
et sicut mutus non aperiens os suum.
et factus sum sicut homo non audiens: et
non habens in ore suo redargutiones.
Quoniam in te, Domine, speravi: tu
exaudies me, Domine, Deus meus.
Quia dixi: Nequando supergaudeant mihi
inimici mei: et dum commoventur pedes
mei, super me magna locuti sunt.
Quoniam ego in flagella paratus sum: et
dolor meus in conspectu meo semper.
Quoniam iniquitatem meam annuntiabo: et
cogitabo pro peccato meo.
Inimici autem mei vivunt, et confirmati sunt
super me; et multiplicati sunt qui oderunt
me inique.
Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant
mihi: quoniam sequebar bonitatem.
Ne derelinquas me, Domine, Deus meus: ne
discesseris a me.
Intende in adiutorium meum, Domine, Deus
salutis meæ.

PSALM 39

Antifoon

Confundantur et reveantur, qui quærunt
animam meam, ut auferant eam.

Exspectans expectavi Dominum, et
intendit mihi.
Et exaudivit preces meas: et eduxit me de
lacu miseræ, et de luto fæcis.
Et statuit super petram pedes meos: et
direxit gressus meos.
Et immisit in os meum canticum novum,
carmen Deo nostro.
Videbunt multi, et timebunt: et sperabunt in
Domino.
Beatus vir, cuius est nomen Domini spes
eius: et non respexit in vanitates et
insanitates falsas.

Multa fecisti tu, Domine, Deus meus,
mirabilia tua: et cogitationibus tuis non est
qui similis sit tibi.
Annuntiavi et locutus sum: multiplicati sunt
super numerum.
Sacrificium et oblationem noluisti: aures
autem perfecisti mihi.
Holocaustum et pro peccato non postulasti:
tunc dixi: Ecce venio.

En ik speel de dove die niet kan horen of de
stomme die geen mond open doet; ik gedraag
me als iemand die niets hoort, die geen enkel
weerwoord heeft.

Maar op U, heer, blijf ik hopen; U geeft
antwoord, mijn Heer en God,
nu ik vraag: laat hen niet om mij gnuiven, niet
trionferen, al struikelen mijn voeten.

O, ik voel dat ik ga vallen, ik kom nooit los van
mijn pijn.

Ik maak geen geheim van mijn schuld,
mijn zonden beangstigen mij.

Mijn doodsvijanden staan sterk, talrijk zijn
degenen die mij ten onrechte haten;

zij vergelden goed met kwaad, zij klagen mij
aan, en ik zoek hun welzijn.

Heer, laat mij niet in de steek, mijn God, blijf
niet weg,

maar haast u en kom mij te hulp, Heer, die mijn
redding bent.

Ps. 39 : 15

Laat iedereen die mijn ondergang wil
beschaamd de aftocht blazen.

Vurig zag ik uit naar de heer; Hij boog zich en
hoorde mijn roepen.

Hij trok mij omhoog uit het rampzalige graf,
omhoog uit slijk en moeras;

Hij liet mij weer op rotsvaste grond staan, gaf
mijn stappen weer stevigheid.

Een nieuw lied gaf Hij mij in de mond, een
lofzang voor onze God.

Velen zien wat de heer heeft gedaan, en
vertrouwen op Hem, vol ontzag.

Gelukkig de mens die op de heer vertrouwt, zich
niet inlaat met aanmatigende mensen, niet met
leugenaars of met hun bedrog.

Veel hebt U tot stand gebracht voor ons, heer
mijn God: in wonderwerken en plannen voor
ons kan niemand zich met U meten.

Al zou ik ervan willen getuigen en spreken, het
zijn er te veel om te tellen.

U wenst geen slachtoffers en geen geschenken;
om te luisteren hebt U mij oren gegeven,

Brandoffers en zoenoffers vraagt U niet.

Daarom zeg ik: 'Hier ben ik, ik sta klaar';

In capite libri scriptum est de me ut facerem
voluntatem tuam: Deus meus, volui, et
legem tuam in medio cordis mei.
Annuntiavi iustitiam tuam in ecclesia
magna, ecce labia mea non prohibebo:
Domine, tu scisti.
Iustitiam tuam non abscondi in corde meo:
veritatem tuam et salutare tuum dixi.
Non abscondi misericordiam tuam et
veritatem tuam a concilio multo.
Tu autem, Domine, ne longe facias
miserationes tuas a me: misericordia tua et
veritas tua semper susceperunt me.
Quoniam circumdederunt me mala, quorum
non est numerus: comprehenderunt me
iniquitates meæ, et non potui ut viderem.
Multiplicati sunt super capillos capitis mei:
et cor meum dereliquit me.
Confundantur et reveantur simul, qui
quærun animam meam, ut auferant eam.
Confundantur retrorsum, et reveantur qui
volunt mihi mala.
Ferant confestim confusionem suam, qui
dicunt mihi: Euge, euge.
Exsultent et lætentur super te omnes
quærentes te: et dicant semper:
Magnificetur Dominus: qui diligunt salutare
tuum.
Ego autem mendicus sum et pauper:
Dominus sollicitus est mei.
Adiutor meus et liberator meus tu es: Deus
meus, ne tardaveris.

PSALM 53

Antifoon

Alieni insurrexerunt in me, et fortes
quæsierunt animam meam.

Deus, in nomine tuo salvum me fac: et in
virtute tua iudica me.
Deus, exaudi orationem meam: auribus
percipe verba oris mei.
Quoniam alieni insurrexerunt adversum me,
et fortes quæsierunt animam meam: et non
proposuerunt Deum ante conspectum suum.
Ecce enim Deus adiuvat me: et Dominus
susceptor est animæ meæ.
Averte mala super inimicis meis: et in
veritate tua disperde illos.
Voluntarie sacrificabo tibi, et confitebor
nomini tuo, Domine: quoniam bonum est:

Over mij staat in de boekrol geschreven: 'Uw
wil uitvoeren, mijn God, is alles wat ik wens,
uw Wet is voor mij vlees en bloed';
Van uw heil ben ik de blijde verkondiger binnen
de grote gemeenschap. Mijn lippen houd ik niet
gesloten, dat weet U, heer:
Ik houd uw heil niet geheim diep in mijn hart:
van uw trouw en redding maak ik melding;
ik verzwijg voor de grote gemeenschap niet het
verhaal van uw liefde en trouw.
En U, heer, zult uw hart niet sluiten voor mij;
uw liefde en trouw zullen mij altijd beschermen.

Nu kwellingen mij omsluiten, te talrijk om ze te
tellen; nu mijn zonden mij hebben ingehaald en
het voor mijn ogen schemert;
nu ze talrijker zijn dan de haren op mijn hoofd
en mijn hart het begeeft.
Laat iedereen die uit is op mijn dood voor schut
en te schande staan.
Laat iedereen die mijn ondergang wil
beschaamd de aftocht blazen.
Schrikken moeten ze van hun eigen schande,
zij die zeggen: 'Ha, ze hebben hem.'
Laat iedereen die uitziet naar U zich verblijden
en verheugen in U, ieder die hecht aan uw heil
steeds zeggen: 'Groot is de heer.'

Nu ik arm ben en zo ellendig, zal de Heer aan
mij denken.
Mijn helper en bevrijder bent U, wacht toch niet
langer, mijn God.

Ps. 53 : 5

Wildvreemden vallen mij aan, brutalen staan
mij naar het leven

Red mij, o God, door uw naam, beslecht mijn
pleit door uw kracht.
Luister, o God, naar mijn gebed, hoor naar wat
ik zeggen wil.
Wildvreemden vallen mij aan, brutalen staan
mij naar het leven; zij rekenen niet met God.

Maar zie, mijn helper is God, de Heer staat mij
bij.
Laat het kwaad op mijn vijand terugvallen, sla
hem neer – dat hebt U beloofd.
Dan breng ik U offers met hart en ziel, zal ik uw
naam eren, die goedheid is.

Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me:
et super inimicos meos despexit oculus
meus.

LECTIO 4

Protexisti me, Deus, a conventu
malignantium, a multitudine operantium
iniquitatem. Iam ipsum caput nostrum
intueamur. Multi martyres talia passi sunt,
sed nihil sic elucet, quomodo caput
martyrum: ibi melius intuemur quod illi
experti sunt. Protectus est a multitudine
malignantium, protegente se Deo,
protegente carnem suam ipso Filio, et
homine, quem gerebat: quia Filius hominis
est, et Filius Dei est: Filius Dei, propter
formam Dei: filius hominis, propter
formam servi, habens in potestate ponere
animam suam, et recipere eam. Quid ei
potuerunt facere inimici? Occiderunt
corpus, animam non occiderunt. Intendite.
Parum ergo erat, Domino hortari martyres
verbo, nisi firmaret exemplo.

Responsorium

Tamquam ad latronem existis cum gladiis
comprehendere me: Quotidie apud vos
eram in templo docens, et non me tenuistis:
et ecce flagellatum ducitis ad
crucifigendum. Cumque iniecissent manus
in Iesum, et tenuissent eum, dixit ad eos.

LECTIO 5

Nostis qui conventus erat malignantium
Iudæorum, et quæ multitudo erat
operantium iniquitatem. Quam iniquitatem?
Qua voluerunt occidere Dominum Iesum
Christum. Tanta opera bona, inquit, ostendi
vobis: propter quod horum me vultis
occidere? Pertulit omnes infirmos eorum,
curavit omnes languidos eorum, prædicavit
regnum coelorum, non tacuit vitia eorum, ut
ipsa potius eis displicerent, non medicus a
quo sanabantur: his omnibus curationibus
eius ingrati, tamquam multa febre
phrenetici, insanientes in medicum qui

Uit alle nood bevrijdt Hij mij; met leedvermaak
zie ik het lot van mijn vijand.

Augustinus, Ennarationes in Psalmos, 63 : 2
'U heeft me beschermd, God, van de
vergadering der booswichten en van de menigte
van zondaars.' Laten we ons Hoofd zelf
beschouwen. Vele martelaren hebben dergelijke
zaken doorstaan, maar niets springt zo in het
oog als het Hoofd van de martelaren. Hier zien
we het best wat zij hebben doorgemaakt. Hij is
beschermd van de vergadering der booswichten,
God zichzelf beschermend, zijn lichaam
beschermend voor zijn eigen Zoon, voor de
mens die hij droeg. Waat hij is menszoon en
zoon van God; Zoon van God door de
vorm/gestalte van God, menszoon door de
vorm van een slaaf, de macht bezittend zijn ziel
neer te leggen en deze aan te nemen. Wat
konden Hem zijn vijanden doen? Zij doodden
zijn lichaam, niet zijn ziel. Let op. Het zou
weinig geweest zijn als de Heer de martelaren
met het woord aanspoorde als hij het niet met
zijn voorbeeld had bevestigd.

Matth. 26 : 55, 50

Alsof ik een bandiet ben, zo bent u met
zwaarden uitgegaan om mij in handen te
krijgen. Dag in dag uit zat ik in de tempel
onderricht te geven en hebt me niet opgepakt.
Toen ze de handen aan Jezus sloegen, zij Hij
hen:

Augustinus, Ennarationes in Psalmos, 63 : 2
Jullie weten wat een samenscholing van
boosaardige Joden er was, en welke menigte
van zondaars. Welke zonde? Dat zij de Heer
Jezus Christus wilden doden. 'Zo vele goede
werken' zegt hij, 'heb ik jullie getoond, om
welke van die willen jullie me doden? Hij
verdroeg al hun zwakheden, heelde al hun
ziekten, preekte het rijk der hemelen en
verzweeg hun misstappen niet, opdat deze hen
onaangenaam zouden zijn, en niet de dokter
dooe wie zij genezen werden. Maar ondankbaar
voor zijn geneeswijze, als koortsige
krankzinnigen razend tegen de medicus die

venerat curare eos, excogitaverunt consilium perdendi eum; tamquam ibi volentes probare utrum vere homo sit qui mori possit, an aliquid super homines sit, et mori se non permittat.

Verbum ipsorum agnoscimus in Sapiencia Salomonis: Morte turpissima, inquit, condemnemus eum.

Interrogemus eum; erit enim respectus in sermonibus illius: si enim vere Filius Dei est, liberet eum.

Responsorium

Tenebræ factæ sunt, dum crucifixissent Iesum Iudæi: et circa horam nonam exclamavit Iesus voce magna: «Deus meus, ut quid me dereliquisti?» Et inclinato capite, emisit spiritum. Tunc unus ex militibus lancea eius perforavit et continuo exivit sanguis et aqua. Exclamavit Iesus voce magna, ait: «Pater, in manus tuas commendo spiritum meum».

LECTIO 6

Exacuerunt tamquam gladium linguas suas. Non dicant Iudæi: Non occidimus Christum. Etenim propterea eum dederunt iudici Pilato, ut quasi ipsi a morte eius viderentur immunes. Nam cum dixisset eis Pilatus: Vos eum occidite, responderunt: Nobis non licet occidere quemquam. Iniquitatem facinoris sui in iudicem hominem refundere volebant: sed numquid Deum iudicem fallebant? Quod fecit Pilatus, in eo ipso quod fecit, aliquantum particeps fuit: sed in comparatione illorum, multo ipse innocentior. Institit enim quantum potuit, ut illum ex eorum manibus liberaret: nam propterea flagellatum produxit ad eos. Non persequendo Dominum flagellavit, sed eorum furori satisfacere volens: ut vel sic iam mitescerent, et desinerent velle occidere, cum flagellatum viderent. Fecit tamen. Sed si reus, quia fecit vel invitus: illi innocentes, qui coegerunt ut faceret? Nullo modo. Sed ille dixit in eum sententiam, et iussit eum crucifigi, et quasi ipse occidit: et vos, o Iudæi, occidistis. Unde occidistis? Gladio

gekomen was om hen te genezen, beraadden zij zich om hem in het verderf te storten. Alsof ze aldus wilden bewijzen of hij werkelijk en mens was die ze konden doden, of een bovenmenselijk persoon die niet zou toestaan gedood te worden. Hun woord herkennen we in de Wijsheid van Salomo: 'laten we hem veroordelen tot een vernederende dood. Laten we hem ondervragen: er wordt toch over hem gewaakt: als hij werkelijk de Zoon van God is, dan zal hij hem bevrijden.'

Matth. 27 : 45 Joh. 19 : 30-34 Luc. 23 : 46

Er viel een duisternis toen de Joden Jezus kruisigden. Rond het negende uur riep Jezus met luide stem: 'Mijn God, waarom hebt U mij in de steek gelaten?'

Daarop boog Hij het hoofd en gaf de geest.

Toen doorstak een van de soldaten met een lans zijn zijde, en meteen kwam er bloed en water uit.

Toen riep Jezus luidkeels: 'Vader, in uw handen beveel ik mijn geest.'

Augustinus, Ennarationes in Psalmos, 63 : 3

'Ze slijpen hun tong als een zwaard.' Dat de Joden niet zeggen 'we hebben Christus niet gedood'. Want ze hebben Hem aan de rechter Pilatus overgegeven, om zelf onschuldig aan zijn dood te lijken. Want toen Pilatus hen zei 'doden jullie Hem', toen antwoordden zij 'ons is niet toegestaan iemand te doden.'

Ze wilden de zonde van hun misdaad

overdragen aan de rechtsprekende mens.

Misleidden ze de rechtsprekende God? In wat

Pilatus heeft gedaan, in wat hij zelf deed, was

hij tot op zekere hoogte medeplichtig. Maar

vergeleken met hen was hij heel wat

onschuldiger. Hij legde zich als mogelijk toe om

Hem uit hun handen te bevrijden, want daarom

gaf hij Hem aan hen over om Hem te geselen.

Dit deed hij niet om God te vervolgen, maar om

hun woede te bedaren. Ze hadden mild moeten

worden en niet meer zijn dood verlangen. als ze

hem gezeseld zouden zien. Hij deed het dus.

Maar zou hij schuldig zijn, omdat hij het tegen

zijn zin deed, en zij onschuldig, die hem

dwongen het te doen? Geenszins. Hij vonniste

Hem en beval tot kruisiging, dus hij doodde

hem haast zelf. Ook jullie, o Joden, hebben hem

linguæ: acuisit enim linguas vestras. Et quando percussistis, nisi quando clamastis: Crucifige, crucifige?

Responsorium

Animum meam dilectam tradidi in manus iniquorum, et facta est mihi hereditas mea sicut leo in silva: dedit contra me voces adversarius, dicens: Congregamini, et properate ad devorandum illum: posuerunt me in deserto solitudinis, et luxit super me omnis terra: Quia non est inventus qui me agnosceret, et faceret bene.

gedood. Waarmee? Met het zwaard van de tong. Jullie hebben immers jullie tongen geslepen. En hebben jullie hem niet doorstoken, toen jullie riepen 'Kruisig hem, kruisig hem'?

Jer. 12 : 7, 11

Wat mij het liefst was, heb ik aan de vijand overgeleverd. Mijn eigendom is als een leeuw in het bos geworden. Mijn vijand verhief zijn stem tegen mij en zei: Laat we komen om hem te verslinden. Zij plaatsten mij in een woestijn en heel het land rouwt over mij, want er is niemand te vinden die me herkent en goed doet.